

**BATI RESMİNDEKİ İÇ MEKÂN RESMİ ÖRNEKLERİNİN
İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR
DERSİNDE YAPTIKLARI RESİMLERİNE YANSIMALARI***

Erol BULUT, Aylın BEYOĞLU***

Özet

Birey, yaşamı boyunca bulunduğu ortamda gördüklerini, birbirlerine göre konumlandırarak, mekânın tanımlanmasına olanak sağlar. İç mekân kavramını; “içinde bulunulan yer”, “oda içi”, “bina içi” ve benzeri ifadelerle tanımlayabiliriz. Mekânın terim anlamıyla tanımı resimde mekân kavramının tanımını karşılamayacağı gibi sanatsal olgular arasındaki varlığını da açıklığa kavuşturamaz. Resim Eğitiminde ele alınan resimde mekân kavramı, mekân kavramının terim anlamından oldukça uzaklaşmış, bazı dönemlerde farklı yansımalara bürünmüştür. Mekân kavramının tanımı her sanat alanında sanat alanına göre yorumlanmıştır. Resimde mekân olgusu ise, iç mekân, dış mekân, iç-dış mekân bir arada, gerçek mekân ve düşsel mekân olarak ele alınabilir.

Bu çalışmanın amacı; Batı resmindeki iç mekân resimlerinden örnekler göstererek, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar dersinde yaptığı iç mekân resimleri incelenerek, Batı resmindeki iç mekân resmi örneklerinin, gelişimlerinde, ne derece etkili olduğunu görmek açısından iyi bir analiz gerçekleştirmektir. Çalışmanın evrenini İstanbul Kadıköy Mustafa Aykın İlköğretim 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilere veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formları ve ön-son test uygulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda elde edilen verilerin, frekans ve yüzdeleri alındıktan sonra, ön-son test toplam puan ortalamaları ile Levene Testi, t-Testi, Varyans Analizi Anova Testi, LSD Post Hoc Testi ve Dunnett C Testi ile eğitim verilen ve kontrol grupları karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular ile sonuç ve tartışma bölümü oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Mekân, İç Mekân, Dış Mekân, Görsel Sanatlar, Batı Resmi*

* Bu makale 15-18 Kasım 2012 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen I. Uluslararası Yöresel Ürünler Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur. M. Ü. Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiştir (Proje No: EGT-C-DRP-130612-0258, 2012).

* Prof. Dr. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı/ İstanbul, erol.bulut@marmara.edu.tr

** Arş. Gör. Dr. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı/ İstanbul, aylingurbuz22@hotmail.com

GİRİŞ

İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar dersi, çocukların düşünce ve duygularını dışa vurmalarını sağlamada yol gösterici bir derstir. Çocuklara bu ders içeriğinde Batı Resim Sanatçılarının iç mekân resimlerinden gösterilen örnekler çocukların teorik bilgilerini geliştirdiği gibi, görsel algılarını da geliştirmede büyük rol oynar. Bu süreçte görsel algı gelişiminin ön planda olması çok önemlidir. Çünkü: görsel algılama kavramı gelişmiş olan çocuk, yaratma sürecinde geçmiş yaşantılarından, deneyimlerinden, hayal gücünden yararlanarak, çevresini eleştirel bir yaklaşımla değerlendirip, yaratıcı resimler meydana getirir ve mevcut olayları farklı bakış açıları ile ele alır. Sanat eğitimi için de aynı şeyler geçerlidir.

Çocuklara Batı Resim Sanatçılarının iç mekân resimlerini belirlenen bir süreçle hem uygulamalı hem de slayt sunumlarıyla inceleyerek, bu örnekleri kendi çevreleriyle de ilişkilendirmeleri sağlanabilir. Bu çocuğun farklı bakış açıları oluşturmasında, çevresini ve yaşadığı ortamı değerlendirmesinde önem arz eder. Bakmak ve görmek arasındaki farkı kavrayarak, görerek aktarmak çocuğun tüm duygu ve düşüncelerini ortaya koymasında önemli bir aşamadır. Çocukların, duygu ve düşüncelerini ortaya koymada, çevrenin ve ailenin olduğu kadar, eğitim kurumlarının da etkisi büyüktür. Eğitim kurumlarında Görsel Sanatlar derslerinde yaptırılan resimlerde yine, çocuğun kendini doğru olarak ifade etmesi, duygu ve düşüncelerini açıkça aktarmasında ve yaratıcılığının gelişmesinde etkili bir yoldur.

BATI RESMİNDEKİ İÇ MEKÂN RESMİ ÖRNEKLERİNİN İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE YAPTIKLARI RESİMLERİNE YANSIMALARI

İlköğretim öğrencilerine Görsel Sanatlar dersiyle verilen sanat eğitimi, çocuğun tüm ruhsal ve bedensel eğitimi bütünlüğü içinde estetik kaygı, düşünce ve farklı bakış açısı geliştirilmesini, yetenek ve yaratıcılık gücünün oluşturularak artırılmasını, sanatsal değerlere olumlu bir süreçle yaklaşma çabasını esas alır (Artut, 2002, s. 98). Bu süreçte İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerine Batı Resim Sanatçılarının iç mekân konulu resim örnekleri gösterilerek uygulama yaptırırken, öğretim sürecinde yöntemsel yaklaşımlarda

önem taşır. İç mekân konusu öğrencilerin yaşantılarıyla, işlenen ve işlenecek olan diğer konularla da bağlantılı olarak verilmelidir. Batı Resim Sanatçılarının iç mekân konulu resim örnekleri gösterilerek öğrencilere uygulama yaptırmadan önce, iç mekân konusu ile ilgili güdüleyici hazırlık etkinliklerini sunulmalıdır. İç mekân resimleri öğrencilerin düzeyine uygun bir biçimde sunulmalı; yaşları, öğrenme düzeyleri ve yetenekleri, resimleri sunarken dikkate alınmalıdır. Batı Resim Sanatçılarının iç mekân konulu resim örnekleri; hazırlanan slaytla sunulurken öğrencilerin katılımı, çeşitli sorular ve yorumlarıyla sağlanmalıdır. Öğrencilere gösterilen iç mekân resimleri, yaşadıkları ortamla ilişkilendirmelerini sağlamalıdır. İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerine Batı Resim Sanatçılarının iç mekân konulu resim örnekleri gösterilerek yapılan slayt sunumları sonucunda, öğrencilere seçilen örneklerin resimlerini yaptırmak, pekiştirici bir davranış olacaktır. Öğrenciler iç mekân konusunu, iç mekânları karşılaştırmaya başlayarak özgürce, duygularını yaşantılarıyla birleştirerek resimlemeye başlarlar. Bu çalışmayla öğrencilerin görsel algı düzeyi de arttırılmış olur ki, bu sanat eğitiminde önem taşıyan bir konudur.

Çocuk resmin elemanları ile birlikte, resimlerinde iç mekânı ele alırken, nesnelerin mekânda ki yerlerini ve durumlarını da resmine aktarır. İç mekânın algılanışı, çocukların resme aktarışı, her zaman farklılık gösteren bir konudur ve belirli bir süreç gerektirir. İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersinde aldıkları resim eğitiminde gösterilecek Batı Resmindeki iç mekân resmi örnekleri, bireyin becerilerini geliştiren, yaratıcılığını ve yeteneklerini ortaya çıkaran bu süreçte, çocuğu özgür düşünmeye yöneltir.

Öğrenciye verilen Batı Resim Sanatçılarının iç mekân resimleri, karelere bölünerek öğrencinin karşılaştırmasını sağlayarak, yeniden yaptırılır ve öğrencinin el göz ilişkisinin güçlenmesi sağlanır. Ayrıca sanatçıların iç mekân resimlerini değişik açılardan incelenmesi amacıyla bu yöntem kullanılabilir.

İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerinde yaş gereği “Gerçekçi” denilen ergenlik sorunları ortaya çıkmaya başlar. Bu dönemde, çocuklar fazlasıyla soyut düşünceye yönelirler. Bireysel çalışma yerine grup çalışmasını tercih eden çocukların, estetik sezgileri yine bu dönemde yoğundur (Gürtuna, 2003, s. 88).

6. Sınıf öğrencileri bu yaşlarda nesnelerin boyutlarına, oran orantıya, renklere, perspektife kısaca resim içinde yer alan resmin tüm elemanlarına dikkat ederler. Fakat özellikle perspektif konusunda zorlanırlar. İç mekân çalışmalarını gerçeğe uygun olarak yapmaya çalışırlar. İç mekân içerisindeki nesnelerin; uzaklık-yakınlık ve mekân içerisindeki yerlerini nasıl resimleyeceği düşünülerek, çocuğun sanat eğitimine dikkatle yaklaşmak gerekir. Çocuk; bu dönem içerisinde sadece kendi resimlerini değil, arkadaşlarının resimlerini de eleştirmeye başlar. İç mekân resimleri; çocuğun, mekânın içerisinde yer alan elemanları görmesini sağlayacağı için, resimlerini eleştirirken ona yol gösterici olur. Bir bakıma resmin içerisindeki renkleri, çizgileri, lekeleri, perspektif kurallarını ve benzeri elemanlarını, neye göre değerlendireceğini pekiştirir. Ayrıca iç mekân resimleri; çocuğun, düzleme özelliği yani görsel algılama da arka plan ve zemini belirlemek için kullanılan düz çizgi gibi elemanlarında, resimlerinde, doğru bir gelişim çizgisi oluşturmaya katkı sağlar. Düzleme özelliği artık İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerinde çoktan oluşmuştur. Fakat iç mekân çalışmalarıyla, bu özellik gelişerek görsel algı düzeyleri artırılır.

Çocuğun Batı Resim Sanatçılarının iç mekân resmi örneklerini gözlemledikten sonra, Görsel Sanatlar dersindeki yaratıları, sadece çocuğa örnek teşkil edebilir ve Batı Resim Sanatçılarının resimlerinden bağımsızdır. Örneğin: Herbert Read, bunu teknik beceri ya da teknik ustalık olarak tanımlamıştır. Çocuk için önemli olan güzellik ve çirkinlik değil, estetik kaygıdan çok harcanan çaba ve aldığı zevk önemlidir. Yaratıcılık açısından sanatçıya benzese de, düşünce ve teknik açıdan sanatçıdan tamamen ayrılmaktadır (San, 1977, s. 137).

İlköğretim 6. Sınıf öğrencileri yaşı gereği, yaşadığı ortamı iç mekân resmine dönüştürdüğünde; nesnelerin orantılarını, boyutlarını, derinliklerini resimlerinde yansıtmaya çalışır. Çocuk için resimlerinde perspektif önemli bir sorun olarak ortaya çıkar. Resimlerinde iç mekân içerisinde yer alan nesnelerin, uzaklık ve yakınlığını mekân içerisindeki yerlerini nasıl resmine aktaracağını görmesi açısından Batı Resim Sanatçılarından gösterilen iç mekân resimleri tercih edilecek doğru bir yoldur.

İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar dersinde gösterilen örnekler sonucunda yaptıkları iç mekân resimleri; çocukların kendilerini tanımları ve tanıtımları için önemli bir fırsattır. Öğrencilerde verilen bu eğitim sonrasında iç mekân

resimlerinde benzerliklerin, farklılıklardan daha fazla olduğu görülmektedir. Gözlem yapan çocuğun, belirli bir nesnenin yön, büyüklük, biçim, uzaklık gibi özellikleri üzerine görsel algılama yoluyla edindiği algıda yine mekân algısıdır. Algılanan mekânın, pastel boya ve karakalem ile aktardıkları resimlerinde, kağıdı kullanma özellikleri bakımından da gruplar arasında farklılıklar oldukça azdır. Çocuk: resmin elemanları ile birlikte, resimlerinde iç mekânı ele alırken, nesnelerin mekânda ki yerini, duyarla algılar ve aktarır. İç mekânın algılanmasında görsel algının hangi düzeyde olduğu da önemlidir. İç mekânın algılanışı ve çocukların resme aktarışı çocuktan çocuğa farklılık gösterir.

Batı Resim Sanatında; farklı dönemlerde, farklı üsluplarla ele alınan iç mekân konusunun, çocuk resimleri üzerindeki etkisi, çocuğun resimlerinde dış dünyaya ait ve içinde bulunduğu ortama ait bir takım mekân özelliklerini algılayarak, nasıl yansıtılabildiği incelenmesi önem taşıyan bir konudur. Çünkü Batı Resim Sanatındaki diğer konular gibi, mekân kavramında da sabit bir gelişim çizgisi görülmemektedir.

İç mekân kavramında; görme duyusu diğer duylara göre büyük önem arz eder. Görme, insanın dünya ile bağılılığını gösterir. Birey, dünya karşısında nasıl duruyorsa, dünyayı o şekilde görür (Brion, 1960, s. 7). Görsel Sanatlar derslerinde Batı Resmindeki iç mekân kavramıyla çocuğa vermeye çalışılan ilk kavram; görme biçimleridir. Bu da; iç mekân kavramının kullanımına yansıyan; gelişim ve dönüşümlerin tarihsel süreç içerisinde oluşturduğu görsel biçimlerdir. Tarihsel bir süreçte; Batı resminde ele alınan iç mekân kavramında, kendinden önceki ve sonraki dönemlerle ilişkilidir ve sabit bir gelişim çizgisinden bahsedilemez. 7 yaşına kadar çocuk resimlerini incelersek; duygusallık haricinde bir iç mekân anlayışı görülmemekle birlikte, mekân bir boşluk olarak ele alınır. 7 yaş sonlarında çocuk; tüm nesnelerin birbirleriyle ilişkisini yine boşlukta ele alırken, nesne figür ikilisini de göz önünde bulundurur.

Çocuklar bu yaşlarda; resimlerinin içeriğinde yazıya önem verirler. Sevdikleri kişilerin isimlerini ve anlatmak istedikleri duyguları resmin yanında kısa yazılarla da sunarlar. Resimlerinde; figürleriyle nesnelere aynı boyutta olabilir, elemanların birbirlerine olan oranları henüz bu yaşlarda önemsenmez.

9 yaşlarında yer çizgisi belirir ama mesafe kavramı henüz oluşmamıştır. Ön plan, arka plan, figürlerin önem derecelerine göre oluşur (Yavuzer, 2000, s. 13). Daha sonraki

aşamada ise mekân daha belirginleşir, bir çeşit perspektif anlayışı doğar. İç mekân resimleri henüz resimlerinde görülmez. Sadece ön plan, arka plan olarak mekâna yer verilir. Henüz algısal açıdan renk-nesne ilişkisinin oluşmamış olduğu görülen çocukların resimlerinde, en önemli aşama mekânsal ilişkilerde belirli bir düzen oluşudur. 9 ve 11 yaşları arasındaki çocuklarının resimleri artık bu dönemde gerçekçidir. Gerçekçilik, doğayı taklit etmek gibi bir anlam taşımadığı gibi, resimlerde; ayrıntı ve dekoratif nesnelerin belirli bir perspektif içinde aktarılması, daha sonraki dönemlerde açıkça, doğalcılığa ve gerçekçiliğe giden yolu açar. Çocuğun mekân duygusunun gelişmesi, mekân ile tanıdığı, büyüklüklerini ve kendisine uzaklığını bildiği nesnelere kendi içinde karşılaştırmayı öğrenmesiyle başlar. Resimlerinde; mekânda, yüzeyler üst üste gelebilir. Gök; yer çizgisine kadar iner. Kesişmeler devam eden, mekân izlenimlerinde; ayrıntı, derinlik ve perspektif kendini göstermeye başlar (Kehnemuyi, 2009, s. 30).

11– 13 yaş çocukları için nesnelerin, doğanın perspektif görünümü, resimde uzaklık-yakınlık ilişkisi ve nesnelerin boşluktaki konumlarını, resme bilinçli bir şekilde yansıtır (Yolcu, 2009, s. 160). Resimlerde, iç mekânlar, ev içi, oda içi, tiyatro sahneleri gibi sahnelerle resimlenmeye başlar.

İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerine Batı Resim Sanatçılarından gösterilen örnekler sonucunda, bu yaş grubu çocuklarının resimlerinde, iç mekân ve bu kavram içinde yer alan nesnelere, yansımalarının örnekleri, aşağıdaki resim örneği ile karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerine Batı Resim Sanatçılarından gösterilen örnekler sonucunda, bu yaş grubu çocuklarının resimlerinde, iç mekân ve bu kavram içinde yer alan nesnelere yansımalarının örnekleri, aşağıdaki resimlerle sunulmuştur.

Şekil 1: 12 yaş grubu

Şekil 1' deki yapılan öğrenci çalışmasında, öğrenci yaşadığı odayı resimlerken perspektif, renk, biçim, çizgi gibi mekân kavramının içinde yer alan elemanları kavradığı açıkça görülmektedir. Çocuklar iç mekânları izledikleri sunumlardan sonra belleklerine yerleştirerek, yaşadıkları ortamlarla karşılaştırdılar ve resimsel yönden anlattılar. Resim 3'teki gibi öğrenciler hayvan figürleri de ekleyerek resimlerine yaşam ögesi eklediler.

Şekil 2: 12 yaş grubu

Gösterilen örneklerle; öğrencilerin resimlerine yansıyan iç mekânlarda, öğrenci ya resimlediği iç mekânın içinde yer alır, ya da mekânın içine dışarıdan bakar. Mekânın içine dışarıdan baktığında Resim 2 örneğinde olduğu gibi, iç mekânın bazı bölümlerini

ortadan kaldırır. Öğrencilerin bu resimleri bize iç mekânın içinde olduğumuzu hissettirir.

Tablo 1. Eğitim Verilen 6A ile Eğitim Verilmeyen 6B' nin Ön Test Toplam Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

	Grup	Sınıf	n	Ortalama	SS	F	p
Ön Test Toplam Puanı	Eğitim Verilenler	6a	22	,5040	,11767	,570	,17
	Kontrol Grubu	6b	20	,4511	,12490		

Eğitim verilen 6A ile eğitim verilmeyen 6B' nin ön test doğru cevap toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur; $F(5,125)= 0,570$; $p>0,05$.

Tablo 2. Eğitim Verilen 6A ile Eğitim Verilmeyen 6B' nin Ön Test İç Mekân Toplam Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) İle Karşılaştırma Sonuçları

	Grup	Sınıf	n	Ortalama	SS	F	p
Ön Test İç Mekân Toplam Puanı	Eğitim verilenler	6a	22	,5909	,29424	,511	,65
	Kontrol grubu	6b	20	,5500	,27625		

Eğitim verilen 6A ile eğitim verilmeyen 6B' nin ön test iç mekân doğru cevap toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur; $F(5,125)= 0,511$; $p>0,05$.

Tablo 3. Eğitim Verilen 6A ile Eğitim Verilmeyen 6B' nin Son Test Toplam Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) İle Karşılaştırma Sonuçları

	Grup	Sınıf	n	Ortalama	SS	F	p
Son Test Toplam Puanı	Eğitim Verilenler	6a	22	,6889	,21913	1,082	,00
	Kontrol Grubu	6b	20	,4400	,14520		

Eğitim verilen 6A ile eğitim verilmeyen 6B' nin son test doğru cevap toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $F(5,125)= 1,082$;

$p < 0,05$.

Tablo 4. Eğitim Verilen 6A ile Eğitim Verilmeyen 6B' nin Son Test İç Mekân Toplam Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) İle Karşılaştırma Sonuçları

	Grup	Sınıf	n	Ortalama	SS	F	p
Son Test İç Mekân Toplam Puanı	Eğitim Verilenler	6a	22	,7727	,33549	,005	,03
	Kontrol Grubu	6b	20	,5250	,37958		

Eğitim verilen 6A ile eğitim verilmeyen 6B' nin son test iç mekân doğru cevap toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $F(5,125) = 0,005$; $p < 0,05$.

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İstanbul ilinin Kadıköy ilçesinde Mustafa Aykın İlköğretim Okulu'nda İlköğretim 6.sınıf öğrencilerine, yaklaşık üç ay süresince yapılan sunumlardan önce ve sonucunda, öğrencilerden iç mekân resmi yapmaları istendi. Bir eğitim verilen grup, bir eğitim verilmeyen grup oluşturuldu. Eğitim verilen grupta yer alan öğrencilerin, yaratıcı düşüncesini biçimlendiği gibi, çocuklara zengin bir ifade dili de kazandırdı. İç mekân resimleriyle, mekân içerisinde yer alan elemanları kavrayarak, rahatlıkla resimlerinde farklı bakış açılarıyla uygulayabildiler. Ayrıca görsel algılama düzeylerinde de yapılan istatistikler sonucunda önemli düzeyde artış görüldü.

Resim eğitiminde iç mekân kavramı ve mekân kavramını etkileyen elemanları, resimdeki diğer öğelerle birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları gibi düşünürsek; ancak gerçek anlamda sanatsal öğrenme tamamlanır. İç mekân konusunun İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin resimlerine yansımaları incelenerek, resim eğitimiyle çocuk desteklenmiş olur. Özellikle II. Kademe çocuklarına resimlerinde iç mekân kavramı: ön ve arka plan fikrine uyan kolaj resimleri yaptırmak yararlı sonuçlar verir. Ayrıca Batı Resim Sanatçılarının iç mekân resimlerini kopya yöntemiyle karelere böldürülerek öğrencilere çalıştırılabilir.

KAYNAKÇA

- REINARTZ A., REINARTZ E. (1975). Wahrnehmungs-Training Won M.Frostig, Ph.D. David Horne, B. Aund Ann-Marie Miller, M.A An Weisung Seft, Dortmund.
- YOLCU, E. (2009). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Nobel Basımevi.
- YAVUZER, H. (2000). Çocuğunuzun İlk 6 Yılı, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- SAN, İ. (1977). Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ARTUT, K. (2002). Sanat Eğitimi Kuram ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- BRİON, M. (1960). Geschichte der abstrakten Kunst, Köln.
- KERMEN, M. B. (2000). 4-10 Yaş Grubu Çocukların Basit Figür Çizim Gelişimindeki Bilişsel Karşılaştırmalar, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÖZTAŞ, N. (2007). 4-12 Yaş Grubu Öğrencilerinin Resimlerinde Figür Kullanımı, Figürlerin Mekân ve Elemanlar İçindeki Özellikleri, Renk, Leke Ve Çizgisel Kullanımı Bakımından Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÜNER, Ö. (2010). Resmin Temelleri. İstanbul: Say Yayınları.
- BUYURGAN, S. BUYURGAN, U. (2001). Sanat Eğitimi Ve Öğretimi, Ankara: Dersal Yayıncılık.
- GÜRTUNA, S. (2003). Çocuk ve Sanat Eğitimi, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- KEHNEMUYİ, Z. (2009). Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.